

WSPOMNIENIE O HELENIE WERESZYCKIEJ
(17 III 1907–22 IV 1995)

Helena Anna z Vaničków (Waniczków) Wereszycka urodziła się 17 marca 1907 r. w Krakowie. Była córką Ryszarda Vanička, z pochodzenia Czecha, i Heleny Reiman. Ojciec — zawodowy oficer, kapitan w armii austro-węgierskiej, a w niepodległej Polsce pułkownik WP, w latach 1920–1928 był dowódcą 26 pp. we Lwowie, a od roku 1931 aż do wybuchu wojny — administratorem majątków Felicji Skarbkowej.

Po zdaniu egzaminu dojrzałości w 1925 r. w Państwowym Gimnazjum Żeńskim w Krakowie Helena Waniczkówna rozpoczęła studia historyczne na Uniwersytecie Jagiellońskim. Pod kierunkiem Władysława Konopczyńskiego uzyskała stopień doktora filozofii (10 XII 1932) na podstawie rozprawy *Książę Adam Kazimierz Czartoryski — generał ziem podolskich 1734–1782*. Profesor kiedyś napisał o Niej, że «stanowczo górowała całą swoją istotą nad rówieśniczkami», toteż — jako wyróżniająca się studentkę zaangażował Ją w 1929 r. do prac nad przygotowaniem materiałów biograficznych i organizacją Polskiego Słownika Biograficznego, którego był inicjatorem. W celu kontynuowania studiów nad epoką Oświecenia w 1933 r. otrzymała stypendium do Wiednia z Funduszu Kultury Narodowej.

W Polskiej Akademii Umiejętności zaczęła pracować 1 kwietnia 1933 r., a w redakcji Polskiego Słownika Biograficznego od 28 marca 1934 r. Kiedy po wybuchu drugiej wojny światowej działalność Słownika została przerwana, znalazła zatrudnienie w biurze Monopoli Tytoniowego w Czyżynach i w firmach prywatnych w Krakowie. W styczniu 1945 r., po zakończeniu działań wojennych w Krakowie, natychmiast podjęła pracę w Słowniku. Dnia 17 marca 1947 została członkiem Komisji Historycznej PAU. W tym też roku wyszła za mąż za Henryka Wereszyckiego, wówczas profesora Uniwersytetu Wrocławskiego. Po przejęciu PAU przez PAN, została 1 stycznia 1953 zatrudniona w powołanym przez Instytut Historii PAN w Warszawie Zakładzie Dokumentacji IH PAN w Krakowie jako kierownik Działu Biograficznego.

W roku 1958, gdy Słownik po dziesięcioletniej przerwie zaczął ukazywać się pod redakcją prof. Kazimierza Lepszego, Helena Wereszycka objęła stanowisko sekretarza redakcji. Pełniła je przez prawie dwadzieścia lat, tj. do czasu nominacji na zastępcę redaktora naczelnego (30 I 1976). Była rzetelnym historykiem, zainteresowanym losami życia ludzi nauki i kultury okresu Oświecenia, szczególnie zaś działalnością Hugona Kołłątaja i dziejami Liceum Krzemienieckiego. Spod Jej pióra wyszło wiele znakomitych życiorysów, m.in.: Izabeli z Flemingów Czartoryskiej, Adama Kazimierza Czartoryskiego, Antoniego Barnaby Jabłonowskiego, Erazma Mycielskiego. Z pieczołowitością podchodziła do osobistości mniej znanych z przełomu XVIII i XIX w. Losy ich, zrekonstruowane na podstawie szerokiej i wnikliwej kwerendy, umiała przedstawić w sposób barwny i ciekawy. Jej anonimowa kilkudziesięcioletnia praca nad stroną merytoryczną i stylem około 15 tysięcy życiorysów, odegrała znaczącą rolę w postawieniu PSB na wysokim, światowym poziomie i stworzeniu ze Słownika fundamentalnego wydawnictwa polskiej historiografii. Ogłosiła również kilka innych publikacji źródłowych, m.in. w roku 1954 wspólnie z Bogusławem Leśnodorskim wydała Hugona Kołłątaja *Listy Anonima i Prawo polityczne narodu polskiego* (4 tomy i aneksy). Jako autorka artykułów polemicznych potrafiła połączyć celność uwag z humorem („Kwartalnik Historyczny” 1959 z. 4, 1971 z. 2). W opublikowanym na łamach „Tygodnika Powszechnego” (1981, nr 1677) ostatnim swoim szkicu *Dzieje ojczyzny biograficznym sposobem opowiadane*, podkreślała rolę i miejsce Słownika w polskiej kulturze. Wiele lat współpracowała z Österreichisches Biographisches Lexikon oraz z Wielką Encyklopedią Powszechną (PWN) jako autorka haseł. W roku 1972 otrzymała Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski. Po przejściu na emeryturę (1978) została powołana w skład Rady Naukowej Słownika i wyróżniono Ją Medalem Pamiątkowym z okazji 25-lecia Insty-

tutu Historii PAN. Zmarła 22 kwietnia 1995 r. w Krakowie i została pochowana na Cmentarzu Rakowickim. Helena Wereszycka była osobą obdarzoną wyjątkową inteligencją, taktem i poczuciem humoru. Związana przez całe życie z Krakowem, często wspomnieniami wracała do c.k. Austrii i Wiednia, bliskiego Jej z lat dzieciństwa i młodości. Razem z mężem Henrykiem Wereszyckim w trudnych czasach stworzyli w swoim domu wyjątkową atmosferę, przyciągającą historyków i „niepokornych” intelektualistów. Do końca życia zachowała zainteresowanie wydarzeniami politycznymi, w których miała dobre rozeznanie. Lubiła i umiała prowadzić mądre, ciekawe i inspirujące rozmowy.

*Elżbieta Orman
(Kraków)*